

Chamaesiphon та *Homoeothrix* утворювали двошарові розростання. Так, скупчення *Chamaesiphon incrustans* траплялися при основі ниток *Homoeothrix janthina* та *H. simplex*, або *Chamaesiphon subglobosus* разом з *Homoeothrix simplex*, що спостерігалось в обростанні черепашек моллюсків та *Cladophora sp.* Такі явища були також відмічені у Чорногірському масиві Карпатського біосферного заповідника (Виноградова, Коваленко, 1999).

Усі знайдені види вперше наводяться для парку Гранітно-Степове Побужжя. Більшість цих таксонів відносяться до широко поширених в Україні. Ряд видів (*Xenococcus minimus*, *Oscillatoria beggiatoiformis* f. *phormidioides*, *Hydrocoleus homoeotrichus*, *Homoeothrix varians*, *Chamaesiphon subglobosus*, *Hydrocoleus muscicola*, *Homoeothrix janthina* та *H. simplex*) є характерними монотанними видами, з яких чотири останні види наводяться вперше для Степової зони.

Таким чином, на території регіонального ландшафтного парку "Гранітно-Степове Побужжя" на лівому березі р. Південний Буг виявлено 31 вид синьозелених водоростей з порядків *Oscillatoriales* (переважна кількість видів), *Chroococcales* та *Nostocales*. Найчастіше траплялися *Chamaesiphon incrustans* та *Hydrocoleus homoeotrichus*. Найбільш рясно розвивалися *Oscillatoria profunda*, *Hydrocoleus homoeotrichus* та *Phormidium boryanum*, а також *Lyngbya fontana*, *Plectonema gracillimum* та *Homoeothrix simplex*. Цікавою флористичною знахідкою є *Gloeocapsopsis pleurocapsoides*, який вперше виявлений для території України.

Автор висловлює щире вдячність к.б.н. Т.М. Дарієнко та к.б.н. Т.І. Михайлюк за збір альгологічного матеріалу.

Література

- Виноградова О.М., Коваленко О.В. (1999): До вивчення синьо-зелених водоростей Карпатського біосферного заповідника І. Чорногірський та Угольсько-Широколужанський масиви. - Запов. справа в Україні. 5 (1): 48-51.
- Водоросли. Справочник (1989) / Под ред. С.П. Вассера. К.: Наук. думка. 1-605.
- Киселев И.А. (1969): Планктон морей и континентальных водоемов. Л.: Наука. 1-606.
- Леоненко В.Б., Стеценко М.П., Возний Ю.М. (2003): Додаток до атласу об'єктів природно-заповідного фонду України. К.: Наук. думка. 1-141.
- Михайлюк Т.И., Дарієнко Т.М., Демченко Э.М. (2004): Водоросли гранітних обнажень регіонального ландшафтного парку "Гранітно-степное Побужье" (Николаевская область, Украина). - Новости систематики низших растений. СПб: Наука. 37: 53-71.
- Приходькова Л.П. (1992): Синезеленые водоросли почв степной зоны Украины. К.: Наук. думка. 1-218.
- Ширшов П.П. (1928): Про ниткуваті водорості та їх епіфіти з рр. Південного Бугу, Кодими та Кисилівського кар'єру. - Тр. фіз.-мат. відд. УАН (Зб. праць Дніпропетр. біол. ст., ч. 4). 10 (3).
- Algae of Ukraine, diversity, nomenclature, taxonomy, ecology and geography. Ed. P.M. Tsarenko, S.P. Wasser, E. Nevo. - In press.
- Authors of the plant names (1992): eds Brummit R.K., Powell C.E. Royal Botanic Gardens, Kew. 1-732.
- Mikhailiuk T.I., Demchenko E.M., Kondratyuk S.Ya. (2003a): Algae of granite outcrops from the left bank of the river Pivdenniyi Bug. - Biologia, Bratislava. 58 (4): 589-601.
- Mikhailiuk T.I., Demchenko E.M., Kondratyuk S.Ya. (2003b): Parietochloris ovoideus sp. nova (Trebouxiophyceae, Chlorophyta), a new aerophyte alga from Ukraine. - Algological Studies. Stuttgart. November. 110 (Arch. Hydrobiol. Suppl. 149): 1-16.

ВИДОВИЙ СКЛАД ГРИБІВ УРОЧИЩА "ХОЛОДНИЙ ЯР"

М.М. Пруденко, В.В. Джаган

Канівський природний заповідник, Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Між селами Мельники Чигиринського району та Грушківкою Кам'янського району Черкаської області знаходиться реліктовий лісовий масив, відомий під назвою урочище "Холодний Яр" (далі – Холодний Яр). Цей лісовий масив, площа якого понад 7 тис. га, є частиною широколистяних лісів Наддніпрянської височини, які простягаються на 70 км майже суцільним масивом у басейні річок Тясмин – Інгул і займають найбільш підвищені, порізані глибокими балками ділянки рельєфу.

Холодний Яр – один з небагатьох лісових масивів південно-східної частини Правобережного Лісостепу, які становлять наукову цінність як з флористичної, так і з фітоценотичної точки зору, і які збереглися до наших днів. В Холодному Яру зростають високопродуктивні дубово-ясеневі та дубово-грабові деревостани з надзвичайно високою якістю деревини. У його лісах зростають рідкісні реліктові види флори України, зокрема *Euonymus nana*, *Coronilla elegans*, які мають тут острівні, відірвані від досного ареалу місцезнаходження, зростають також деякі орхідні, такі як *Neottia nidus-avis* та *Epipactis latifolia*. У трав'яному покриві масиву на великій площі домінує досить рідкісний для

рівнинної території України – *Allium ursinum* (Шеляг-Сосонко, Курсон, 1979).

Проте, будь-які спеціальні дослідження грибів на території урочища та його околиць ніколи не проводились. Найближчі до території Холодного Яру мікологічні обстеження здійснювались на північ від м. Сміла, зокрема в околицях с. Білозір'я, Дубіївка та в районі Ірдинського болота (Казновский, 1915; Zweigbaumowa, 1918; Garbowski, 1922; Неводовський, 1925).

Природні умови урочища є сприятливими для розвитку грибів різних таксономічних груп. У глибоких лісистих улоговинах та балках навіть влітку збирається холодне повітря і з них завжди тягне прохолодою. Протягом усього вегетаційного періоду тут підтримується висока вологість повітря, субстратів та ґрунту.

Це дало нам можливість вже при перших нетривалих мікологічних обстеженнях території Холодного Яру, здійснених протягом 17–19.05; 21–24.05.2000 р. та 8-9.06, 19.10.2004 р. навести для урочища 180 видів грибів та грибоподібних організмів з 32 порядків 5 класів відділів Мухомycota, Оомycota, Асcomycota,

Basidiomycota та групи мітоспорових, або анаморфних грибів.¹

Отже, слід вважати, що це перші відомості щодо грибів, зібраних в лісових ценозах дослідженої території. Новими виявились ці види грибів і для території Чигиринського та Кам'янського району, в межах яких розташований даний масив лісу.

Нижче наводимо анований список грибів та грибоподібних організмів, зібраних у Холодному Яру, які подані за системою, прийнятою у 8-му виданні "Ainsworth et Bisby's Dictionary of the Fungi" (Hawksworth et al., 1995). Належність грибів до певної трофічної групи встановлювали за літературними даними (Лобанов, 1971; Шубин, 1973; Переведенцева, Степанова, 1979; Бурова, 1986), а також за приуроченістю грибів до певного субстрату.

Відділ Мухомycota

Клас Ceratiomycetes

Порядок Ceratiomycetales

Родина Ceratiomycetaceae

Ceratiomyxa fruticulosa (F. Muell.) T. Macbr. – на гнилій деревині, пнях, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

Клас Мухомycetes

Порядок Liceales

Родина Lycogalaceae

Lycogala epidendrum (L.) Fr. – на гнилих пнях, деревині, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 21.06.2000.

Reticularia lycoperdon Bull. – на рослинних рештках, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, багато і часто, 8.06.2004.

Порядок Physarales

Родина Physaraceae

Fuligo septica (L.) F.H. Wigg. – на рослинних залишках; на деревині *Quercus robur*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

Physarum viride (Bull.) Pers. – на деревині *Pinus sylvestris*, Креселецьке лісництво, штучні сосново-дубові насадження, дуже рідко, 8.06.2004.

Порядок Stemonitales

Родина Stemonitidaceae

Stemonitis fusca Roth – на гнилій деревині, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, 9.06.2004.

Порядок Trichiales

Родина Trichiaceae

Trichia varia (Pers. ex J.F. Gmel.) Pers. – на гнилій деревині, Креселецьке лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, багато і часто, 8.06.2004.

Відділ Oomycota

Клас Oomycetes

Порядок Peronosporales

Plasmopara nivea (Unger) J. Schröt. – на *Aegopodium podagraria*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, 8.06.2004.

Відділ Ascomycota

Клас Ascomycetes

Порядок Erysiphales

Blumeria graminis (DC.) Speer – на *Milium effusum*; на різних видах роду *Poa*, Креселецьке лісництво, узлісся, рідко, 9.06.2004.

Erysiphe cruciferarum Opiz ex L. Junell – на *Alliaria petiolata*, Креселецьке лісництво, узлісся, дуже рідко, 21.06.2004.

Erysiphe polygoni DC. – на *Polygonum aviculare*, Креселецьке лісництво, садиба, вздовж дороги, звичайно, 19.05.2000.

Golovinomyces cynoglossi (Wallr.) Heluta – на *Pulmonaria obscura*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.05.2000.

Golovinomyces depressus (Wallr.) Heluta – на *Cirsium arvense*, Креселецьке лісництво, садиба, зрідка, 19.05.2000.

Golovinomyces galeopsidis (DC.) Heluta – на *Galeopsis sp.*; на *Lamium sp.*, Креселецьке та Грушківське лісництво, узлісся, дуже рідко, 9.06.2004.

Microsphaera alphitoides Griffon & Maubl. – на *Quercus robur*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Phyllactinia fraxini (DC.) Fuss. – на *Fraxinus excelsior*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясенево-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Sawadaea bicornis (Wallr.) Miyabe – на *Acer campestre*, *A. platanoides*; *A. negundo*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, звичайно, 23.06.2000.

Порядок Dothideales

Guignardia reticulata (DC.) Aa (в стадії *Phyllosticta cruenta* (Kunze) Petr. & Syd.) – на *Polygonatum multiflorum*, Креселецьке лісництво, 39-й, 45-й квартали, дуже багато, 22.06.2000.

Mycosphaerella pyri (Auersw.) Boerema (в стадії *Septoria pyricola* (Desm.) Desm.) – на *Pyrus communis*, Креселецьке та Грушківське лісництво, узлісся, часто, 9.06.2004.

Порядок Hypocreales

Cordyceps clavulata (Schwein.) Ellis & Everh. – на щитівках, Креселецьке лісництво, садиба, одинично, 21.06.2000.

Порядок Rhytismatales

Rhytisma acerinum (Pers.) Fr. – на *Acer platanoides*, Креселецьке лісництво, вздовж дороги, зрідка, 19.06.2004.

Порядок Pezizales

Acetabula vulgaris Fuckel – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

¹ Гербарні зразки грибів депоновані в мікологічному гербарії Київського національного університету та в гербарії Канівського природного заповідника.

Helvella ephippium Lév. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, вздовж дороги лише в одному місці, 9.06.2004.

Helvella lacunosa Afzel. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 21.06.2000.

Morchella esculenta (L.) Pers. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, галявина, звичайно, 15.05.2000.

Peziza badia Pers. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже багато, 8.06.2000.

Peziza vesiculosa Bull. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 8.06.2000.

Scutellinia scutellata (L.) Lamb. – на гнилій деревині, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 9.06.2004.

Порядок Xylariales

Hypoxylon fragiforme (Scop.) J. Kickx f. – на гілках і стовбурах листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

Xylaria hypoxylon (L.) Grev. – на гниючих стовбурах, пнях та гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

Xylaria longipes Nitschke – на опалих гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий та дубово-ясеневий грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

Xylaria polymorpha (Pers.) Grev. – на старих пнях, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий грабовий та дубово-грабовий ліс, багато, 24.06.2000.

Відділ Basidiomycota

Клас Basidiomycetes

Порядок Agaricales

Родина Agaricaceae

Agaricus silvaticus Schaeff. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий грабовий та дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

A. xanthodermus Genev. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, одинично, 19.10.2004.

Lepiota aspera (Pers.) Quél. (Syn. *L. friesii* (Lasch) Quél.) – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

L. cristata (Alb. & Schwein.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Macrolepiota procera (Scop.) Singer – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий грабовий та дубово-грабовий ліс, часто, 8.06.2004.

M. rhacodes (Vittad.) Singer – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Родина Amanitaceae

Amanita pantherina (DC.: Fr.) Secr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

A. rubescens (Pers.: Fr.) Gray – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 21.06.2000.

Amanitopsis vaginata (Bull.: Fr.) Roze – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

Родина Bolbitiaceae

Agrocybe sphaleromorpha (Bull.) Fayod – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий грабовий та дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

Родина Coprinaceae

Coprinus atramentarius (Bull.) Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий грабовий ліс, часто, 19.05.2000.

C. cinereus (Fr.) Gray – на ґрунті, Креселецьке лісництво, садиба, зрідка, 19.10.2004.

C. comatus (Fr.) Gray – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, галявина, дуже рідко, 19.10.2004.

C. micaceus (Bull.) Fr. – на ґрунті та гнилих пнях, Грушківське лісництво, часто, 19.10.2004.

C. picaceus (Fr.) Gray – на угноєному ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

C. plicatilis (Fr.) Fr. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, вздовж доріг, 19.05.2000.

Panaeolus sphinctrinus (Fr.) Quél. – на угноєному ґрунті, околиці Креселецького лісництва, відкрите місце, зрідка, 9.06.2004.

Psathyrella gordonii (Berk et Broome) A. Pearson & Dennis – на трухлявих пнях листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, поодинокі, 8.06.2004.

Psathyrella sp. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий грабовий ліс, звичайно, групами, 19.05.2000.

Родина Entolomataceae

Entoloma clypeatum (L.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий грабовий ліс (недалеко зростали дика груша та глід), одинично, лише в одному місці, 17.05.2000.

E. cf. rhodopolium (Fr.) Quél. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

Родина Hygrophoraceae

Hygrophorus eburneus (Bull.) Fr. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

Родина Pluteaceae

Pluteus atricapillus (Batsch) Fayod – на пнях та біля основи живих листяних дерев, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 17.05.2000.

Родина Strophariaceae

Hypholoma capnoides (Fr.) P. Kumm. – на пнях, Креселецьке лісництво, штучні сосново-дубові насадження, зрідка, малими групами, 19.10.2004.

H. fasciculare (Huds.) P. Kumm. – на старих пнях, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, місцями багато, до 80–100 плодівих тіл, щільними групами, 8.06.2004.

H. sublateritium (Fr.) Quél. – на старих пнях, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий та дубово-ясеневий грабовий ліс, звичайно, щільними групами, 8.06.2004.

Kühneromyces mutabilis (Schaeff.) Singer & A.H. Sm. – на старих пнях, Креселецьке лісництво, зрідка, невеликими групами, 21.06.2000.

Pholiota populnea (Pers.) Kuiper & Tjall.-Beuk. – на стовбурі *Populus sp.*, околиці Креселецького лісництва, зрідка, 19.10.2004.

Stropharia aeruginosa (M.A. Curtis) Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Родина Tricholomataceae

Armillaria mellea (Fr.) P. Kumm. – на пнях та ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий та грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Clitocybe aurantiaca (Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Грушківське лісництво, мішаний ліс, зрідка, 19.10.2004.

C. cerrusata (Fr.) Quél. – на ґрунті, Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, утворює „відьмині кільця”, 19.10.2004.

C. cyathiformis (Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий-грабовий ліс, галявина, дуже рідко, 19.10.2004.

C. infundibuliformis (Schaeff. ex Fr.) Quél. – на ґрунті, Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

C. gibba (Pers.: Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

C. nebularis (Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

C. odora (Bull.: Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий-грабовий та дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

Clitocybe sp. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

Collybia butyracea (Bull. ex Fr.) Quél. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

C. dryophilla (Bull.: Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, утворює „відьмині кільця”, 17.05.2000.

C. longipes (St.-Amans) P. Kumm. – на ґрунті біля пнів, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 17.05.2000.

C. cf. succinea (Fr.) Quél. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

Laccaria amethystina (Fr.) Murrill – на ґрунті, Креселецьке лісництво, штучні сосново-дубові насадження, дуже рідко, 9.06.2004.

L. laccata (Scop.) Berk. & Broome – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

L. pumila Fayod. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

Lepista nuda (Bull.: Fr.) Cooke – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий-грабовий та дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

Marasmius androsaceus (Fr.) Fr. – на різних рослинних рештках, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий та дубово-ясеневий-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

M. oreades (Fr.) Fr. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, узлісся, звичайно, 19.10.2004.

Melanoleuca melaleuca (Fr.) Murrill – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

Mycena galericulata (Schaeff.) Gray – на старих пнях, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий-грабовий та дубово-грабовий ліс, звичайно, групами, 19.10.2004.

M. haematopoda (Pers.: Fr.) P. Kumm. – на пнях листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, групами, 19.10.2004.

M. inclinata (Fr.) Quél. – на пнях, Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, щільними групами, 19.10.2004.

M. polygramma (Fr.) Gray – на старих гнилих пнях, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, групами, 19.10.2004.

M. pura (Pers.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясеневий-грабовий та дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Mycena sp. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, одинично, 8.06.2004.

Omphalina rustica (Fr.) Quél. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, узлісся, зрідка, 21.06.2000.

Panellus stipticus (Bull.) P. Karst. (Syn. *Panus stipticus* (Bull. ex Fr.) Eichen) – на стовбурах листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Tricholoma saponaceum (Fr.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

T. sulphureum (Bull.) P. Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Xerula (Oudemansiella) radicata (Rehhan) Dörfelt – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 8.06.2004.

Порядок Auriculariales

Родина Auriculariaceae

Auricularia auricula (L.) Underw. – на пнях листяних порід, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 21.06.2000.

Порядок Boletales

Родина Boletaceae

Boletus calopus Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

B. edulis Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 8.06.2004.

Leccinum aurantiacum (Bull.) Gray – на ґрунті, околиці Креселецького лісництва, молодий тополевик, зрідка, 9.06.2004.

L. scabrum (Fr.) Gray – на ґрунті, околиці Креселецького лісництва, молодий тополевик, звичайно, 9.06.2004.

“*L. glabrum*” – на ґрунті, околиці Креселецького лісництва, молодий тополевик, звичайно, 9.06.2004.

Xerocomus chrysenteron (Fr.) Quél. – на ґрунті, околиці Креселецького лісництва, молодий тополевик, звичайно, 9.06.2004.

Родина Paxillaceae

Paxillus involutus (Batsch) Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Порядок Cantharellales

Родина Cantharellaceae

Cantharellus cibarius Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, грабова діброва, дуже рідко, 21.06.2000.

Порядок Cortinariales

Родина Cortinariaceae

Cortinarius rufo-olivaceum (Pers. ex Fr.) Wunche – на ґрунті, Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

Cortinarius sp. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Родина Crepidotaceae

Crepidotus mollis (Fr.) Kumm. – на засохлих гілках листяних дерев, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Inocybe fastigiata (Fr.) Quél. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

I. geophylla (Fr.) Kumm. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-ясенево-грабовий ліс, зрідка, 9.06.04.

Порядок Dacrymycetales

Родина Dacrymycetaceae

Calocera viscosa (Pers.) Fr. – на гнилих залишках деревини, Креселецьке лісництво, штучні сосново-дубові насадження, одинично, 21.06.2000.

Порядок Fistulinales

Родина Fistulinaceae

Fistulina hepatica (Huds.) Fr. – на живих стовбурах *Quercus robur*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий та дубово-ясенево-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Порядок Ganodermatales

Родина Ganodermataceae

Ganoderma applanatum (Pers.) Pat. – на пнях *Quercus robur*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

G. lucidum (Fr.) P. Karst. – на пнях та біля живих стовбурів *Quercus robur*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Порядок Gomphales

Родина Ramariaceae

Ramaria crispula (Fr.) Quél. – на гнилій деревині, пнях та на ґрунті біля дерев, Грушківське лісництво, грабова діброва, зрідка, 19.10.2004.

Ramaria sp. – на гнилій деревині, Креселецьке лісництво, дубово-ясенево-грабовий ліс, одинично, 19.10.2004.

Порядок Hymenochaetales

Родина Hymenochaetaceae

Hymenochaete rubiginosa (Fr.) Lév. – на пнях *Quercus robur*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, часто, 17.05.2000.

H. tabacina Lév. – на сухих гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 24.06.2004.

Phellinus igniarius (L.) Quél. – на живих стовбурах листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-ясенево-грабовий ліс, дуже рідко, 8.06.2004.

Ph. robustus (P. Karst.) Quél. – на живих стовбурах *Quercus robur*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

Порядок Poriales

Родина Corioloraceae

Bjerkandera adusta (Willd.) P. Karst. – на відмерлій деревині листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

Daedalea quercina Fr. – на пнях *Quercus robur*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Daedaleopsis confragosa (Bolton ex Fr.) J. Schröt. – на повалених стовбурах, гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 9.06.2004.

Fomes fomentarius (L.: Fr.) Fr. – на живих та відмерлих стовбурах листяних дерев, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, спорадично, 17.05.2000.

Gloeophyllum sepiarium (Fr.) P. Karst. – на сушняку хвойних дерев, Креселецьке лісництво, садиба, зрідка, 26.06.2000.

Laetiporus sulphureus (Bull.) Murrill – на живому стовбурі *Malus domestica*, Креселецьке лісництво, садиба, зрідка, 8.06.2004.

Piptoporus betulinus (Bull.) P. Karst. – на живому стовбурі *Betula pendula*, Креселецьке лісництво, вирубка недалеко розсадника, дуже рідко, 9.06.2004.

Trametes gibbosa Pers. – на поваленому стовбурі *Betula pendula*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, недалеко озера, одинично, 9.06.2004.

T. hirsuta (Wulfen) Pilát – на відмерлих та живих стовбурах листяних дерев, Креселецьке лісництво, узлісся, дуже рідко 9.06.2004.

T. versicolor (L.) Pilát – на відмерлих стовбурах *Quercus robur*, Креселецьке лісництво, в балці дубово-грабового лісу, зрідка, 8.06.2004.

Родина Lentinaceae

Panus tigrinus (Bull. ex Fr.) Fr. (Syn. *Lentinus tigrinus*) – на старому пні, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, одинично, 8.06.2004.

Pleurotus ostreatus (Jacq.) P. Kumm. – на стовбурах листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, невеликими групами, 9.06.2004.

Родина Polyporaceae

Polyporus alveolaris (DC.) Bondartsev & Singer (Syn. *Polyporus mori* (Pollini ex Fr.)) – на повалених стовбу-

рах та гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

P. squamosus (Huds.) Fr. – на пнях листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 17.05.2000.

P. varius Pers. – на пнях та стовбурах листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 8.06.2004.

Порядок Russulales

Родина Russulaceae

Lactarius flexuosus (Fr.) Gray – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

L. quietus Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Lactarius sp. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, групами, 19.10.2004.

Russula aeruginea Lindblad – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, 21.06.2000.

R. cyanoxantha (Schaeff.) Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 8.06.2004.

R. delica Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

R. fellea Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

R. vesca Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 21.06.2000.

R. xerampelina (Schaeff. ex Secr.) Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 8.06.2004.

Порядок Schizophyllales

Родина Schizophyllaceae

Schizophyllum commune Fr. – на сухих гілках *Carpinus betulus*, Креселецьке лісництво, грабова діброва, зрідка, 17.05.2000.

Порядок Stereales

Родина Steccherinaceae

Irpex lacteus Fr. – на відмерлих стовбурах та гілках листяних дерев, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, 8.06.2004.

Родина Stereaceae

Stereum fuscum Quél. – на пнях листяних дерев, Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 19.10.2004.

S. gausapatum Fr. – на пнях та засохлих гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 9.06.2004.

S. hirsutum (Willd.) Gray – на пнях листяних дерев, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Порядок Lycoperdales

Родина Lycoperdaceae

Bovista plumbea Pers. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, узлісся, дуже рідко, 8.06.2004.

Calvatia excipuliformis (Schaeff.) Perdeck – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Lycoperdon perlatum Pers. – на ґрунті, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, мало, 19.10.2004.

L. pyriforme Schaeff. – на трухлявих пнях, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Порядок Nidulariales

Родина Nidulariaceae

Syathus striatus (Huds.) Pers. – на відмерлих стовбурах, пнях, Креселецьке лісництво, дубово-ясенево-грабовий та дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.10.2004.

Порядок Phallales

Родина Phallaceae

Mutinus caninus Fr. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, одиночно, 21.06.2000.

Phallus impudicus Pers. – на ґрунті, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 21.06.2000.

Порядок Sclerodermatales

Родина Sclerodermataceae

Scleroderma verrucosum (Bull.) Pers. – на ґрунті, Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 19.10.2004.

Порядок Tremellales

Родина Exidiaceae

Exidia glandulosa Fr. – на засохлих гілках листяних дерев, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 8.06.2004.

Родина Tremellaceae

Tremella mesenterica Fr. – на гілках листяних порід, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 21.06.2000.

Клас Teliomycetes

Порядок Uredinales

Родина Melampsoraceae

Melampsora evonymi-caprearum Kleb. – на *Euonymus verrucosa*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 17.05.2000.

M. tremulae Tul. – на *Populus alba*, *P. tremula*, околиці Креселецького лісництва, звичайно, 19.05.2000.

Родина Phragmidiaceae

Phragmidium mucronatum (Pers.) Schltld. – на *Rosa sp.*, Креселецьке лісництво, узлісся, дуже рідко, 19.05.2000.

Родина Pucciniaceae

Puccinia aegopodii (Schumach.) H. Mart. – на *Aegopodium podagraria*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий та дубово-ясенево-грабовий ліс, зрідка, 23.06.2000.

P. arenariae (Schumach.) G. Winter – на *Stellaria media*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, 9.06.2004.

P. asarina Kunze – на *Asarum europaeum*, Креселецьке лісництво, грабова діброва, часто, 23.06.2000.

P. coronata Corda – на *Frangula alnus*; *Rhamnus cathartica*, Креселецьке лісництво, узлісся, зрідка, 19.05.2000.

P. caricina DC. – на *Urtica dioica*; *U. galeopsipholia*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, кв. 72, 74, зрідка, 19.05.2000.

P. chaerophylli Purton – на *Chaerophyllum temulum*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, зрідка, 19.05.2000.

P. dioicae Magnus – на *Taraxacum officinale*, *Taraxacum sp.*, садиба Креселецького лісництва, зрідка, 17.05.2000.

P. falcariae (Pers.) Fuckel – на *Falcaria vulgaris*, Креселецьке лісництво, луки, недалеко озера, дуже рідко, 19.04.2000.

P. komarovii Tranzchel – на *Impatiens parviflora*, околиці Креселецького лісництва, часто, 9.06.2004.

P. lactucarum P. Syd. – на *Lactuca serriola*, Креселецьке лісництво, узлісся, звичайно, вздовж доріг 19.05.2000.

P. lapsanae Fuckel – на *Lapsana communis*, *L. vulgaris*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, дуже рідко, 17.05.2000.

P. polygami-amphibii Pers. – на *Geranium palustre*, *G. pratense*, Креселецьке лісництво, недалеко озера, зрідка, 17.05.2000.

P. variabilis Grev. – на *Taraxacum officinale*, околиці Креселецького лісництва, часто, 8.06.2004.

P. violae (Schumach.) DC. – на *Viola odorata*, *Viola sp.*, Креселецьке лісництво, грабова діброва, дуже рідко, 8.06.2004.

Uromyces ficariae (Schumach.) Fuckel – *Ficaria verna*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 17.05.2000.

U. poae Rabenh. – на *Ficaria verna*, Креселецьке лісництво, дубово-ясеневий-грабовий ліс, зрідка, 17.05.2000.

Родина Sphaerophragmiaceae

Triphragmium ulmariae (DC.) Link – на *Filipendula ulmaria*, Креселецьке лісництво, сирі луки, недалеко озера, одинично, 19.05.2000.

Група мігоспорових грибів

Hyphomycetes

Cercospora acetosellae Ellis – на *Rumex confertus*, околиці Креселецького лісництва, зрідка, 9.06.2004.

Cladosporium fuscum Link. – на *Artemisia vulgaris*, Креселецьке лісництво, узлісся, дуже рідко, 9.06.2004.

Ramularia cylindroides Sacc. – на *Pulmonaria obscura*, Креселецьке та Грушківське лісництво, дубово-грабовий ліс, звичайно, 24.06.2000.

Coelomycetes

Septoria aegopodii Desm. – на *Aegopodium podagraria*, Креселецьке лісництво, дубово-грабовий ліс, часто, 23.06.2000.

S. erigerontis Peck – на *Stenactis annua*, Креселецьке лісництво, узлісся, небагато, зрідка, 23.06.2004.

Одним із завдань наших досліджень, окрім виявлення видового складу грибів Холодного Яру, було встановлення їх еколого-трофічної структури.

Знайдені види грибів на даному етапі досліджень нами розподілено за трофічними групами наступним чином: ксилотрофи, нагрунтові сапротрофи (в т.ч. підстилочні та гумусові), фітопатогенні гриби, симбіотрофи, або мікоризоутворювачі, копротрофи, карботрофи та ентомотрофи. З названих трофічних груп найбільше значення мають ксилотрофи (54 види, 30 %) та нагрунтові сапротрофи (47 видів, 26,1 %) які відіграють суттєву роль в розкладі лісової підстилки, беруть участь в переробці відмерлих стовбурів, гілок та пнів, використовуючи при цьому мертву органічну речовину як джерело живлення. Фітопатогенні гриби, які є збудниками захворювань дерево-чагарникових порід та трав'янистих рослин Холодного Яру, об'єднують 38 видів, або 21,1 %. Симбіотрофи, які утворюють мікоризу з корінням дерев, кущів та трав'янистих рослин, нараховують 30 видів або 16,7 %, та створюють спеціалізовану екологічну групу, представники якої перебувають в енергетичній залежності від симбіонта. Нечисленна трофічна група грибів-копротрофів, для яких органічні речовини, що знаходяться в екскрементах тварин, гниючій деревині або рослинних залишках, багатих перегноєм, є єдиним джерелом живлення, представлена 9 видами (або 5 %) з родини Сорґінасеае. Карботрофи та ентомотрофи мають по одному представнику і займають 1,1 % загального числа видів.

Отже, трофічна структура грибів в районі досліджень на даний час досить одноманітна, майже завжди на першому місці стоять сапротрофи, які включають три основні трофічні групи грибів – ксилотрофи, підстилочні та гумусові макроміцети, які в даному районі можуть складати до 60 % від загального числа видів.

Видова різноманітність фітопатогенів, які займають друге місце в еколого-трофічному спектрі грибів Холодного Яру, залежить від розподілу і стану рослинності в районі досліджень. Третє місце посідають симбіотрофи, видовий склад яких змінюється в залежності від видового спектра судинних рослин, їх віку, а також сезону року. Інші трофічні групи грибів нечисленні.

Видовий склад грибів, зібраних протягом спорадичних експедиційних виїздів 2000 та 2004 рр., безсумнівно, представляє лише незначну частину можливого різноманіття грибів дослідженого урочища. Подальше вивчення мікобіоти Холодного Яру дозволить одержати обширну додаткову інформацію про видову різноманітність грибів за рахунок виявлення спорадичних видів, масовий розвиток яких проходить з певними часовими інтервалами, та за рахунок більш повного та тривалого охоплення дослідженнями території урочища в різні сезони вегетаційного періоду та може привести до значної перебудови трофічної структури угруповань грибів.

На сьогоднішній день природоохоронну цінність з мікологічної точки зору становлять такі види грибів, відмічені нами на території Холодноярського лісового масиву:

1. *Mutinus caninus* Fr. – рідкісний вид, який занесено до Червоної книги України.

2. *Ganoderma lucidum* (Fr.) P. Karst. – рідкісний, цінний лікарський гриб, об'єкт сучасної медичної мікології, який, на жаль, останнім часом зустрічається в природі дуже рідко.

3. *Vejkandera adusta* (Willd.) P. Karst. – рідкісний вид, трапляється, за літературними даними, лише в Закарпатській області та Криму (*Fungi of Ukraine, 1996*), періодично, в сприятливі для розвитку та плодоношення роки.

Таким чином, вже на даному етапі можна стверджувати, що мікобіота урочища “Холодний Яр” має високу видову різноманітність грибів. Наші дослідження підтвердили необхідність та перспективність подальших мікологічних досліджень на його території з метою виявлення нових, рідкісних та цінних для мікобіоти України видів грибів, їх подальшого збереження та заповідання цього унікального природного об'єкта.

Автори статті висловлюють щирю подяку к.б.н. М.П. Придюку за перегляд деяких гербарних зразків базидіальних грибів.

Література

- Бурова Л.Г. (1986): Екологія грибів макроміцетів. М.: Наука. 1-220.
- Казновский Л. (1915): Материалы по микофлорі окрестностей м. Смелы Киевской губ. 1913 года. - Тр. Бюро по прикладной ботанике. 8 (8): 929-960.
- Лобанов Н.В. (1971): Микотрофность древесных растений. М.: Лесн. пром-сть. 1-216.
- Неводовський Г.С. (1925): Спостереження над грибовими хворобами польових рослин за час вегетації 1925 р. К.: Київська філія с.-г. комітету України. 1-16.
- Переведенцева Л.Г., Степанова Н.Т. (1979): Эктомикоризные агариковые грибы в лесных ценозах Центрального Прикамья. Микориза растений: Респ. сб. науч. тр. Пермь. 52-61
- Шеляг-Сосонко Ю.Р., Курсон В.В. (1974): Рослинність “Холодного Яру”. - Укр. ботан. журн. 34 (1): 67-71.
- Шубин В.И. (1973): Микотрофность древесных пород. Л.: Наука. 1-263.